

Legie svobody – DAAK a akce Josef¹

VÁCLAV VEBER

Legie Svobody – DAAK² byla početná odbojová skupina, která se z mnoha skupin utvořila na podzim 1952 a na jaře 1953 s cílem ucházet se o postavení řídicího centra domácího protikomunistického odboje. V jejím čele stály tři osobnosti: Bohumil Kokrda, Miloslav Novák a Stanislav Cába.

Razítko Legie, svobody - DAAK

Foto: ABS

Aktivitu této ilegální skupiny vyvolala kupodivu americká prezidentská kampaň v druhé polovině roku 1951 a následné zahraniční vysílání Svobodné Evropy i Hlasu Ameriky, které na ni reagovalo.³ Republikáni s prezidentským kandidátem a pozdějším vítězem voleb generálem Eisenhowerem vedli kampaň s heslem: nikoli zadržování komunismu, ale osvobození národů střední a východní Evropy, kritizovali demokraty a Trumana,

že tento důležitý evropský region – východní Evropu – prohrál a nechal ho osudu. Po Eisenhowerově vítězství se hned ve Státech vyrojili představitelé exilů zemí střední a východní Evropy s různými návrhy, v podstatě

že tento důležitý evropský region – východní Evropu – prohrál a nechal ho osudu. Po Eisenhowerově vítězství se hned ve Státech vyrojili představitelé exilů zemí střední a východní Evropy s různými návrhy, v podstatě

- 1 Článek je rozšířeným textem příspěvku předneseného na konferenci *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě* v dubnu 2009.
- 2 S rozluštěním zkratky DAAK nám pomohl až svým svědectvím Stanislav Cába, znamenají poslední slabiku příjmení dvou hlavních aktérů této odbojové skupiny: Kokr-da a Nov-ak – DAAK.
- 3 Podrobněji FAURE, Justine: *Americký přítel - Československo ve hře americké diplomacie 1943-1968* (zvláště kapitola Šok Západu z pražského února). Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2006; KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek II - dokumentace*. Moravia Publishing Inc., Toronto 1996, s. 16n.

vznikly tři alternativy: a) při první příležitosti uspořádat svobodné volby pod patronací OSN (u nás se chystaly na květen 1954 volby do národních výborů), b) projekt střetů a vítězství ve studené válce cestou vnitřních revolucí za předpokladu západní pomoci a za c) plán titoizace (tj. národního komunismu) celé oblasti, program, o němž dnes soudíme, že byl vyroben v Moskvě. I když nebylo zcela jasné, která alternativa zvítězí, domácí odboj byl vyzýván k aktivitě, a právě na tyto výzvy reagovala nově se utvořivší Legie Svobody – DAAK, jejíž členové si říkali daakisté.

ČINNOST

Do Legie Svobody se ihned začlenily různé fungující skupiny (např. Věrný pes z Prahy-Jinonic a jižních středočeských sousedních okresů – v létě 1953 se tato skupina přejmenovala na Bratrstvo Třetího odboje, měla dokonce své vlastní odznaky s nápisem Spojené státy evropské, United States of Europe-, Černý lev a její vedoucí Miroslav Boubelík, Obec vojáků, Trávnice, skupina Růžičkova, zvaná Obranný výbor, Šimsova, dokonce i skupina diplomatů a další) a jejím jednoznačným cílem – podle letáku z jara 1953 *Všem dosud jednotlivě pracujícím skupinám na území Československa – bylo soustředit a stmelit všechny síly domácího odboje v jediné mocné odbojové hnutí.*⁴ Přísně dodržovala konspirační metody, všichni registrovaní (členové skládali zvláštní přísahu) znali maximálně 3–5 nejbližších spolupracovníků a všich-

Fotografie šablony, kterou získal Josef Peka od Františka Wernera na zhotovování odznaků organizace Bratrstvo Třetího odboje, pochází z domovní prohlídky u Anny Hajtmanové
Foto: ABS

ni dohromady se připravovali na brzký finální střet a hlavně na změnu poměrů. Počítali samozřejmě s vydatnou pomocí Západu a především Spojených států. Vyšetřovatelé StB jim sice nemohli prokázat žádnou jinou činnost než letáky (ovšem v masových nákladech, i Američané posílali balony s letáky, československá vláda protestovala prakticky nepřetržitě⁵), příležitostný sběr zbraní (jen u některých skupin či jednotlivců, platila zásada nedat příležitost k policejnímu zásahu a byly skupiny, které takovou činnost zakazovaly), ale hlavně financí na aktivity odboje (původně měli k dispozici přes půl

milionu korun, ve spisech není ani zmínka, jak k nim přišli, ale peněžní reforma v červnu 1953 je zcela ožebračila), četné zpravodajské aktivity a především organizaci stejně smýšlejících lidí, scházejících se na schůzkách, kde se vzájemně utvrzovali v protirežimních názorech a postojích a připravovali se na předvolební aktivitu. Upozorněme alespoň, že v březnu 1953 zemřeli Stalin i Gottwald, že protesty proti měnové reformě začátkem června 1953 v ČSR byly na Západě chápány jako první lidová vzpoura v komunistické střední Evropě a že o červnových událostech v NDR v témže roce se psalo oprávněně jako o po-

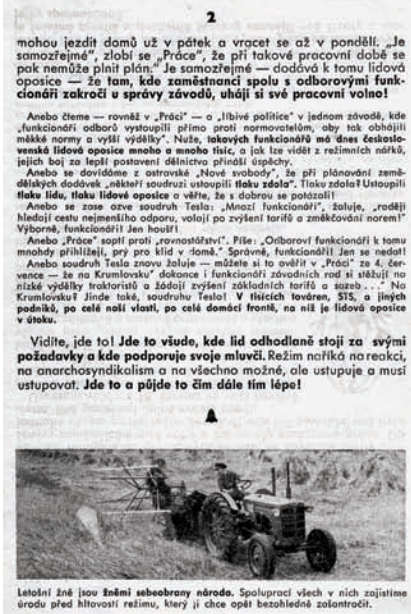
4 Ve vyšetřovacích spisech je na mnoha místech, např. *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), fond Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen f. MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-2251 MV, 4. část – osobní spis Bohumila Dvořáka, s. 45n. Další citované materiály jsou uloženy v ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2700 MV. Ve zmíněném letáku se mj. píše: *Cíl celého domácího odboje musí být v současné době a za stávající situace jediný a to: Osvobodit vlast z komunistické tyranie, vyrvat ji z područí SSSR, zabezpečit svobodu a nezávislost národa a státu a vrátit jej mezi ostatní demokratické, svobodné národy, v duchu idejí našich velkých prezidentů T. G. Masaryka a Dr. E. Beneše. V tomto tvrdém, nesmlouvavém boji nejsme osamoceni. Naši demokratičtí, svobodní přátelé na celém světě stojí s námi v jednom pevném, nerozborném šiku, připraveni k poslednímu vítěznému útoku proti komunistickému režimu, režimu násilí a teroru. Síť Legie Svobody – DAAK prostoupila již celou ČSR. Den vítězství, svobody a odplaty za násilí spáchané na našem národu se nezadržitelně blíží a žádná akce komunistických diktátorů nemůže již vývoj příštích věcí nijak zvrátit. Poté následovalo osmnáct zásad pro zapojování jednotlivých skupin do Legie Svobody – DAAK.*

5 Od roku 1954 až do ledna 1956 bylo prostřednictvím balonů posláno do ČSR 57 čísel časopisu Svobodná Evropa.

Bohumil Kokrda

Foto: ABS

Přísaha řádného člena organizace

Po zralé úvaze a vědomí své cti, svých sil a schopností, po uvážení nastávajícího nebezpečnosti života spojeného s plněním povinností, při památce svých drahých a památce Tomáše G. Masaryka, slavnostně přísahám, že budu plnit všechny příkazy „Legie Svobody – DAAK“ vždy přesně a obezřetně, že nikdy a za žádných okolností se nedopustím zrady. Přísahám, že vynaložím všechno úsilí pro rozšiřování a obnovu demokratických ideálů v nové republice, že nebudu šetřit těch, kdož až jíž přímo či nepřímo zavinili a spolupůsobilí zlo, ve kterém nyní žijeme, že nebudu v budoucnu skrývat kolaboranty před trestem, že se nikdy nenechám našet osobním zájmem či zástřím, že svěřený úkol ve svobodné vlasti budu vykonávat poctivě, spravedlivě podle zákona a lidsky i vůči nepříteli. Jsem si vědom, že složením přísahy se stávám řádným členem „Legie Svobody – DAAK“ a že ve svobodné republice mi budou svěřeny již od prvních dnů důležité úkoly ve veřejné a státní správě a že k plnění těchto úkolů ve svém oboru se musím i nadále odborně vzdělávat, zdokonalovat a na budoucí úkoly svědomitě se připravovat v soulase opravdové lásky k vlasti.

P r a v d a z v í t ě ž í !

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2251 MV, 2. část – osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Růžičkovi, s. 70n.

Leták Svobodné Evropy

Foto: archiv autora

vstání. Věřilo se, že padla bajka o lidovosti komunistických režimů a že lid v komunistických státech střední a východní Evropy se již nevrátí ke slepé poslušnosti a nedá se dále podvádět. Hlavními hesly relací zvláště Svobodné Evropy byly slogany: So-

větský svaz slabne! a Lid Sověty okupovaných zemí se stává silnějším! Západ ujišťoval Čechy i Slováky, že síla je na jejich straně a že tak, jak poroste jejich odhodlání bránit svobodu i své zájmy, poroste i pomoc svobodného světa.

Počet odbojářů zařazených do různých skupin a spolupracujících s vedením Legie Svobody – DAAK byl úctyhodný; podle přehledu, který vypracovalo ústřední vedení Legie (v každém sídle, vesnici, továrně apod. měl být alespoň jeden zasvěcený

Stanislav Cába

Foto: ABS

člověk), se blížil údajně číslu 2500 až 6000 odbojářů, „prověřených a pod přísahou“, na něž se napojovalo – jak vedení předpokládalo – dalších několik desítek tisíc odhodlaných odpůrců režimu. Skoro bychom mysleli, že autoři těchto informací silně přeháněli, ale ve spisech je výslovně uvedeno ujištění vyšetřovatelů,⁶ že si ověřovali hodnověrnost těchto údajů na Krajské správě StB a poté i na Hlavní správě StB, odbor II, odd. 1, a z těchto vyšších míst dostali potvrzení o pravdivosti těchto údajů. V každém případě to znamená, že tato jakási druhá odbojová vlna poúnorových aktivit byla velmi silná.

Hlavními osobnostmi byli již zmínění Bohumil Kokrda, Miloslav Novák a Stanislav Cába. Bohumil Kokrda (nar. 25. 10. 1914), krycím jménem Tomáš Javor, byl středoškolský pro-

fesor, který za první republiky absolvoval průmyslovou školu sochařskou v Hořicích a poté nastoupil na pražskou Akademii výtvarných umění. Jako vysokoškolský student byl na podzim 1939 zatčen a poslán do koncentračního tábora, dva roky strávil v Sachsenhausenu a Oranienburgu, pak byl se skupinou dalších studentů propuštěn a poté totálně nasazen do dělnické profese. Od roku 1943 se zapojil do druhého odboje (vedl údajně skupinu Chléb a med), koncem války odešel do ilegality a stal se tlumočnickem partyzánského oddílu a pak i pobočnickem jeho velitele plk. Romanceva. Po válce dostudoval AVU (středoškolský profesor, akademický sochař), začal se studiem filozofie a dějin umění na pražské Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale studia nedokončil

(bez udání důvodů) a koncem roku 1947 začal učit v Hořicích, na škole, kterou před deseti lety absolvoval. Po únoru 1948 neprošel prověrkami a byl poslán za trest na gymnázium v Chebu, ale koncem listopadu 1950 už byl v Praze, učil na gymnáziích v Praze X., pak VI. a v zimě 1951 byl přijat na Vojenskou akademii Klementa Gottwalda, kde vyučoval ruštinu – podle posudků byl vynikající učitel. Ten byl duší veškeré organizace, zřejmě to byl on, kdo vypracoval nebo inicioval promyšlený plán budovat polovojenskou tajnou organizaci, včetně organizačního řádu, rámcového programu Legie Svobody – DAAK i přísahy řádného člena. Podle dnešních znalostí se zřejmě ani on neubráníl vlivu své výjimečné funkce, až příliš dbal na své postavení. Je těžké a asi nespravedlivé mu

6 ABS, Historický fond MV (dále jen f. MV-H), svazek a. č. H-216, akce Josef, s. 43. Nepřímo tyto údaje potvrdil jeden z pamětníků, Stanislav Cába, který v osobním rozhovoru v květnu 2009 uvedl, že on sám měl v evidenci v Severočeském kraji, za který odpovídal, více než 550 aktivních členů. Prakticky totéž lze říci i o Otakaru Křenkovi: agent udavač o něm po propuštění hlásil, že Křenek, velitel praporu Spytihněv, mu sdělil, že zachránil „spoustu“ lidí prostě tím, že je nejmenoval a nikdo kromě něho je neznal. ABS, fond Svazky kontrarozvědného rozpracování – Centrála (dále jen f. MV-KR), svazek a. č. 685553 MV, k osobě Otakara Křenka.

Chmel	Vlachos	Trcha
Stachy	Mucha	Libchav
Jandákovský	Michálek	Kabourek
Schof	Duchon	Jircha
Čichal	Charbin	Chuelert
Somš	Kučer	13/11
Stanoš	Chloupek	13/11
Chralina	Chural	13/11
Buchlovský	Chromý	13/11
Bayetta	Chudoba	13/11
Rehla	Chrabý	13/11
Chochoš	Kachov	13/11
Chcholous	Kachinor	13/11
Chalupa	Chocenský	13/11
Churan	Chochol	13/11
Rychtář		
Máchal		

Fotokopie tužkou psaného seznamu krycích jmen členů Praporu Charvát-V, který Bohumil Kokrda předal Stanislavu Cábovi a Miloslavu Novákovi k rozepsání. Pochází z domovní prohlídky u Miloslava Nováka. Foto: ABS

výpravčí Otakar Křenek a Kokrdův bývalý hořícký kolega Antonín Novák), první rozšířené mělo 10 odborníků-specialistů, ti připravovali projekty pro oblast hospodářství, organizační (politického systému), školství, financí, bezpečnosti i zpravodajství (např. později známý překladatel Rudolf Mertlík, rovněž člen této organizace, připravoval nový školský zákon, byl odpůrcem Nejedlého jednotné školy; psal se také nová ústava apod.). Druhé širší vedení tvořilo 16 velitelů tzv. praporů; každý kraj byl prapor s vlastním vedením, jeho organizaci neznalo ani ústředí a dělil se na roty dle stejných konspirativních pravidel, také kraje měly svá krycí jména, např. Plzeň Matylda, Hradec Králové Karolina, Ústí n. L. Charvát, Brno Vendelín, Jihlava Prokop, Pardubice Alena, Praha-východ Spytihněv apod.

Kokrdovým nejbližším spolupracovníkem byl Miloslav Novák z Modřan (nar. 16. 12. 1907), původně pracující v armádě, dokonce jako vojenský přidělenec čsl. vojenského atašé v Budapešti, po únoru 1948 ale nebyl prověřen a byl penzionován. Pracoval příležitostně jako technický úředník, ale hlavně pro Legii svobody, byl členem nejužšího vedení, jeho krycí jméno bylo Hubert Svoboda. Fungoval jako archivář celé odbojové skupiny, při prohlídce se u něho našla v různých úkrytech většina dokumentů, které z činnosti této skupiny vzešly. V nich byl komunismus posuzován jako *největší zlo XX. století* a současný režim u nás charakterizován jako *režim násilí, lži, krutosti a nelidskosti, režim zvůle a tyranie, jakého dějiny dosud nepoznaly*. Zajímavé jsou také cíle, které skupina sledovala a vyjádřila v deseti bodech, jež ve stručnosti uvedeme:

vytýkat, že až příliš snadno podlehl profesionálním provokatérům StB. Jak uvidíme, stál tak nechtěně na začátku finálního odhalení i zásahu komunistické policie.⁷

Podle projektu existovalo užší a dvě rozšířená ústředí - to užší bylo hlavní, tvořilo ho 3-5 lidí v čele s Kokrdou (z dosud nejmenovaných do vedení zřejmě ještě patřil kolínský

⁷ Ve spisu ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2700 MV, 2. část - operativní podsvazek 2, s. 150 najdeme kromě jiného i agenturní zprávu z cely, kdy jeho spoluvězeň „dohlížitel“ informoval o jeho chování, mj. psal: Kokrda se na cele projevuje jako zavilý nepřítel SSSR, lidové demokracie a socialismu vůbec. Má klerikálně-fašistické názory. Je mu lhostejný trest, protože věří, že dnešní zřízení se v brzké době zhroutí.

19
259

ZÁVODNÍ ORGANISACE KSC
STANICE ČSD KOLÍN
Telefon 2241 - 44

Kolín, 3. ledna 1954.

Věc: charakteristika na Křenka Otakara - výpravčího vlaku.

K ř e n e k Otakar, výpravčí vlaku u žel. stanice Kolín, narozen dne 20.8.1915 v Novém Bydževě, ženat, 1 dítě.

Byl členem strany KSC, do které vstoupil 21.11.1947 z vypočetavosti, ze které byl v roce 1950 dne 13.12. členskou schůzí vyloučen ze strany na návrh výberu základní organizace. Důvod: sepsání nejzákladnějších povinností člena strany, měl výhrady proti politice strany a pro předstírání ztráty členské legitimace, kterou přiml ze strachu před disciplinárním řízením donesl. V této členské legitimaci chyběly známky za rok 1949, které měl vybrány. Těto odůvodňoval tím, že se mu slepily, že je dal rozměšit do vody a že se mu rozpadly. Jako další důvod vyloučení byly nepříznivé kádrové posudky z místní dílčí organizace čis. 12 Kolín IV. a jeho dřívějšího bydliště místní organizace v Týnci n/L.

Na svém pracovišti a před členy strany a funkcionáři proti politice strany nevystupoval.

Po stránce pracovní byl průměrný pracovník, flegmatický a jeho práce spočívala ve štěstí a zvýšené ostražitosti ostatních podnikových spolupracovníků. Jeho odberné znalosti byly podprůměrné.

Po stránce politické, zvláště po vyloučení ze strany, projevoval pasivní postoj. Byla-li s ním zavedena politická rozprava s kterým funkcionářem, snažil se tute odvest na nimpolitickou stránku. S oblibou používal vulkární výrazy o ženách/anebnety a pod./ a tím ovlivňoval i své okolí, ale jako středně-technický kádr nevedl svůj podřízený kolektiv ke správnému plnění služebních povinností.

Jeho rodinné poměry nebyly speřádané. Jak on, tak i jeho manželka žili svým vlastním způsobem.

P r á c i č e s t !

Komunistická strana Československa
okres Kolín
Uzlový výbor závodní organizace
ČSD Kolín
Základní výbor KSC ČSD Kolín:
Trarab Jan

Za:

Komunistická strana Československa
Závodní organizace
Stanice ČSD Kolín
Cezzávodní výber KSC,
žel. stanice Kolín:
Dubá L.
Trarab Jan

Fotografie sádrové sošky sedící ženy, kterou zhotovil Bohumil Kokrda a společně s Jaroslavem Švecem ji dal vyrobit ve větším počtu. Prodejem těchto sošek Bohumil Kokrda zčásti kryl výdaje na činnost DAAKu. Foto: ABS

Antonín Novák

Foto: ABS

Otakar Křenek

Foto: ABS

1. Ukončit nadvládu a diktaturu KSČ u nás...
2. Zabránit nějakému novému povstání, řídit se jen pokyny DAAK...(věřili ve všemocnost svobodných voleb a také na jejich prosazení)
3. Zavést právní řád ve státě...
4. Obnovit všechny demokratické svobody...
5. Obnovit všechna demokratická práva včetně práva nedotknutelnosti majetku...
6. Obnovit suverenitu ČSR...
7. Uvést již provedený odsun Němců

- a Maďarů na mezinárodním poli za „právně ukončený a platný“...
8. O vstupu do Spojených států evropských, které jsou na Západě Evropy před založením, rozhodne nově zvolený parlament...
 9. Provést spravedlivý soud nad všemi viníky a spoluviníky (včetně potrestání kolaborantů s KSČ)...
 10. Zůstat navždy věrnými odkazu TGM...⁸
- Stanislav Cába (nar. 12. 10. 1926), krycím jménem Coufal, třetí ze jmenovaných předních členů Legie svo-

body, dovedl svůj úkol zorganizovat prapor a roty k nejdokonalejšímu tvaru, vybudoval tuto strukturu v kraji Ústí n. Labem, jinak Charvát, a obsadil vedení všech třinácti rot, které byly podřízeny krajskému, opět tříčlennému vedení, na jehož špičce stál právě Cába. Sám Cába pracoval v okresním aparátu v Chomutově, naposledy jako zástupce vedoucího plánovacího oddělení Okresního národního výboru. Platil za výjimečně zdatného pracovníka, od roku 1945 byl v sociální demokracii a po Únoru nepřešel do ko-

8 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2700 MV, podsvazek 1, 2. část, s. 121n. (dokumentace připravená pro výslech M. Nováka).

Zbraně údajně nalezené u Miloslava Nováka. Povšimněte si především kompozice, kterou policejní fotograf sestavil tak, aby na jednom snímku byly zbraně „agresora“ a fotografie jeho „vzorů“, Masaryka a Hitlera.

Foto: ABS

Miloslav Novák

Foto: ABS

munistické strany, doslova odolal všem možným nástrahám.⁹

Z doslova ohromného množství archivního materiálu soustředěného do několika fondů uvedme z mnoha zajímavostí např. zprávy, které chtěla skupina Věrný pes poslat do Svobodné Evropy, ale které zachytil agent František Král (vl. jm. Křivohlavý) a předal svým řídicím důstojníkům. Byla mezi nimi zpráva o přestavbě pražského závodu Motorlet na válečnou výrobu (seznam dozrájících sovětských důstojníků slibovali urychleně dodat),

zpráva o zrádcích – kolaborantech z ČSD – strojuvůdci Majdlovi a topiči Trojanovi, kteří údajně převáděli uprchlíky, ale ve skutečnosti je předávali StB (k dokumentu je připojeno ověření, že zpráva se zakládá na pravdě) a fotokopie seznamu šatů, které Národní výbor v Praze 12 předal 13. 7. 1945 Antonínu Zápotockému; šlo o svrsky zabavené Němcům, odbojáři chtěli, aby tuto informaci rádio Svobodná Evropa propagandisticky využilo.¹⁰

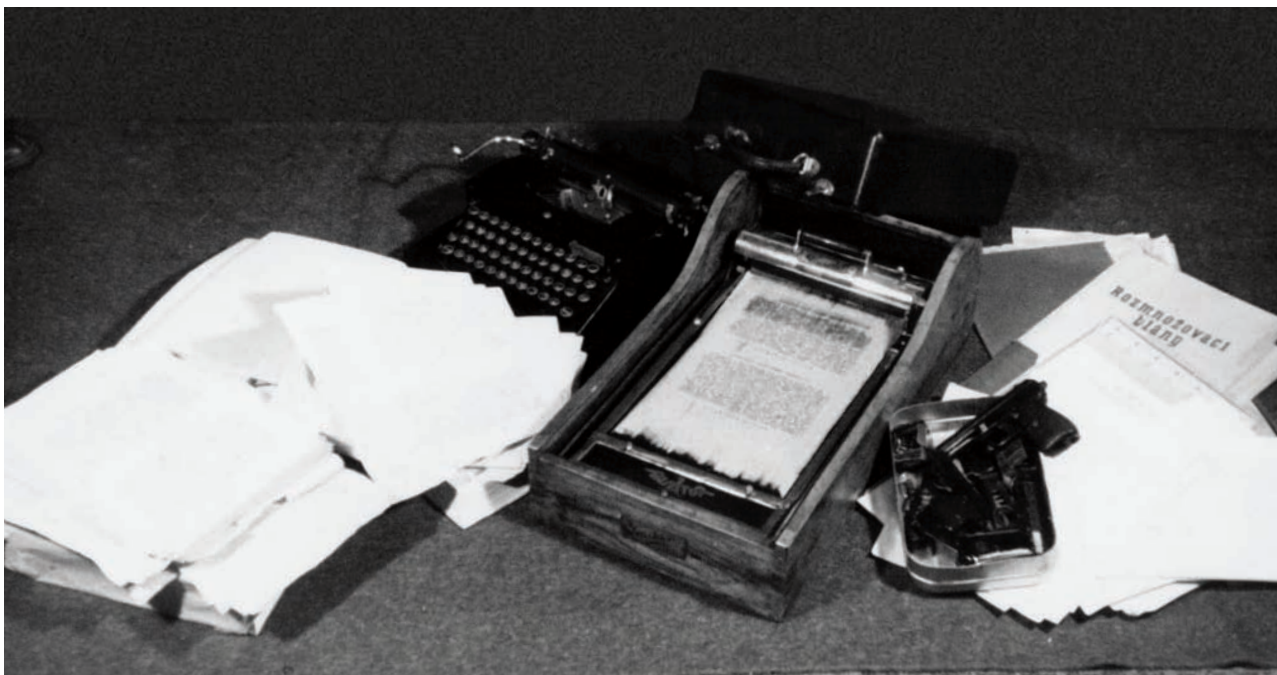
Celkově se dá říci, že hlavním cílem daakistů jako odbojové centrály bylo

vedle soustředění všech odbojových skupin pod jednotným vedením (takovou jednotu žádali v dopisech i od zahraničního odboje¹¹) působit k rozkladu komunistického režimu a nespokojenosti s ním pomocí důvěrnické sítě a nejrůznějších letákových akcí. Dále pak chtěli organizovat demonstrace pracujících (příklad odmítavé reakce veřejnosti na měnovou reformu v červnu 1953 byl chápán jako nadějný), hlavně pak žádat vypsaní svobodných voleb (uvažovali i o delegaci k prezidentu A. Zápotoc-

9 Podrobnosti viz Cábovo svědectví otiskované pod názvem *Pohled zpět* v Cibulkových Necenzurovaných novinách, 1994, č. 6, č. 11 a č. 12, dokončené v týdeníku *Jihočeské necenzurované noviny*, 1994, č. 24–27.

10 ABS, f. MV-H, svazek a. č. H-216, akce Josef, s. 37n. Avizovali také zprávu o Rudém Letově, kde se údajně rozběhla výroba sovětských tryskových letadel pro Koreu. Podle hlášení odbojáři chtěli, aby Západ měl dobré informace v případě válečného střetu a věděl přesně, co má bombardovat.

11 Viz např. leták *Československé národní radě v exilu!*, v němž se mj. psalo: *Ústřední domácí odbojová organizace Legie Svobody - DAAK obrací se na Vás jakožto představitele československého zahraničního odboje [...] ve snaze sjednotit všechny poctivé, věrné a demokracii oddané Čechoslováky, bojující za osvobození republiky zde doma i za hranicemi [...] Legie Svobody - DAAK zjišťuje proto se znepokojením, že zahraniční odboj nepřekonal dosud rozštěpenost a rozdílnost názorů jednotlivých, v zahraničí pro osvobození republiky pracujících skupin, které nepřijaly ještě všeobecnou a pro všechny stejně závaznou zásadu domácího i zahraničního odboje, kterou již od svého vzniku proklamuje Legie Svobody - DAAK [...] Bojujete ve všech sil za osvobození vlasti z komunistické tyranie, vyrvat ji navždy z područí SSSR, zabezpečit svobodu a nezávislost národa a státu a vrátit jej mezi ostatní demokratické a svobodné národy, na cestu vytyčenou ideami našeho velkého prvního prezidenta T. G. Masaryka.* ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2251 MV, 6. část – osobní spis Jaroslavy Staré, dokument A, s. 14n.

Fotografie cyklostylu zn. *Sensátor*, který na příkaz Bohumila Kokrdy opatřil Otakar Křenek. Cyklostyl předal Křenek Miloslavu Novákovi k rozmnožování „protistátních“ letáků.

Foto: ABS

Leták skupiny DAAK

Pracující ČSR!

Víme, že jste sami dostatečně přesvědčeni o veřolomnosti režimu a neslychaném útlaku našich podvodně nastolených mocipánů, kteří nás zotročili a chtějí z nás mít nemyslitelné stádo.

Proč to?

Jedině proto, aby nás drželi v zášti a nenávisti proti těm, kteří nejen hlásají, ale i plní všechna demokratická poslán.

Naše nová proletářská šlechta nás připravila o všechna těžce vydobytá práva a sociální vymoženosti a honí nás do práce hůře než drábové za roboty.

Proto pozor!

Tito otrokáři budou se v nejbližší době ucházet znovu o naši důvěru, kterou asociálním a karabáčnickým postojem, opřeným o skvěle vybavené policejní orgány, ztratili, různými lákadly a sliby (příkl. „Děkujeme vládě za snížení ceny“, zvláštní prosincové almužny atd.), neboť si chtějí dále svoji moc zajistit tzv. lidovými volbami.

Odpovězte jim jasně a přesvědčivě: Ne! zkrát ne! Nevěříme již vašemu novodobému socialismu a chceme raději zpět demokracii velkého humanisty T. G. Masaryka, která nám vrátí neotřesitelnou důvěru ve svobodu slova i tisku, všeobecné a tajné hlasovací právo –

s k u t e č n ě s v o b o d n ě v o l b y !

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, svazek 3, vyšetřovací spis proti Josefu Prchalovi, dokument č. 1, s. 22.

ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, svazek 3, vyšetřovací spis proti Josefu Prchalovi, dokument č. 1, s. 22.

kému) a hodlali prosadit, aby se konaly pod mezinárodním dohledem, nejraději OSN (Američanům se v červenci 1954 podařilo ustavit Shromáždění evropských porobených národů, které zasedalo souběžně s OSN a přijímalo vlastní deklarace a prohlášení). Četné komunistické soudy daakistům sice ještě předhazovaly záměr, že pracovali k zajištění okupace země americkou armádou nebo že usilovali o ozbrojený převrat, ale tato obvinění lze zařadit do kategorie provokací StB. Josef Prchal, jeden z hlavních členů Bratrstva Třetího odboje, např. do protokolu „přiznal“, že měli k dis-

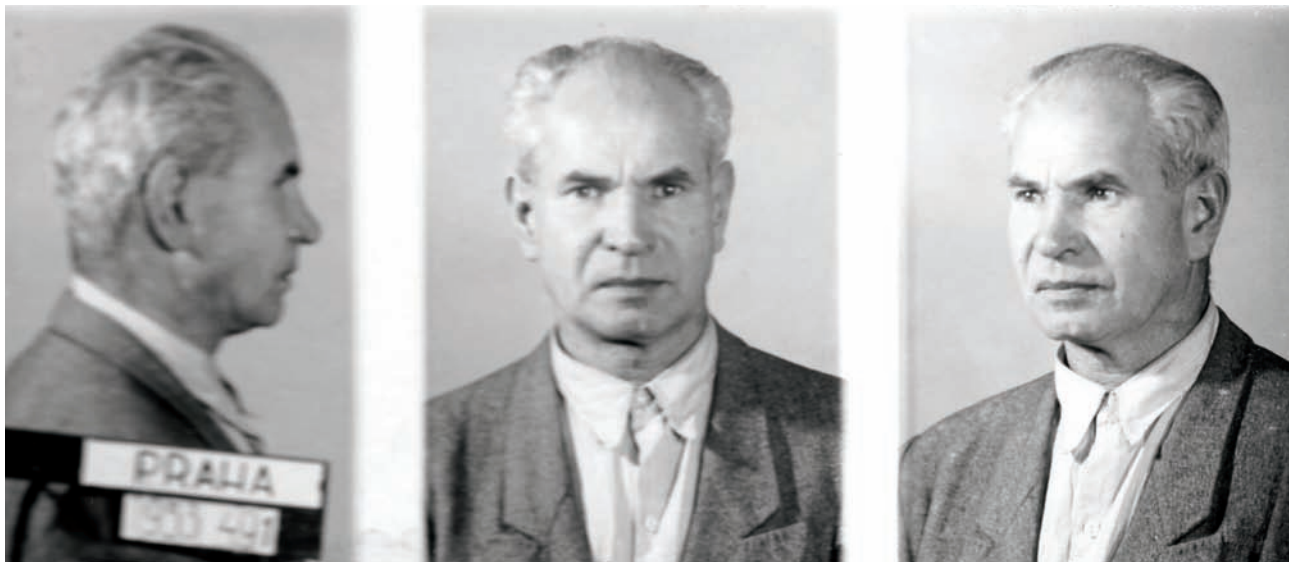
pozici 4 vojenské pušky, 1 pistoli a 2 revolvery – s takovým vybavením zorganizovat převrat by sotva bylo možné.¹²

POSTIH

Jisté je, že StB měla z činnosti této skupiny velké obavy a věnovala jí mimořádnou pozornost. Svou agenturní práci označila jako akci „Josef“. Ve spisech se mihne osm tajných agentů StB, z nichž dva – Toník a Plukovník (vlastními jmény Vilém Dovara a Vojtěch Püchler) – patří k nejdůležitějším. Oni to byli, jimž se podařilo získat důvěru odbojářů,¹³

¹² ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, svazek 1, s. 46.

¹³ Samozřejmě, není to tak zcela jisté, vycházím při tomto tvrzení z pozdější souhrnné agenturní zprávy o rozkrytí DAAK, kterou vypracovali dva vyšší důstojníci StB (jména nečitelná) 3. 7. 1949. Podle ní první agenturní zprávu o DAAK přinesl již v březnu 1953 agent s krycím jménem „Pal“. Byl dávným přítelem O. Křenka a ten ho údajně přivedl ke Kokrdovi. Naopak agent „Dědek“, který pracoval ve skupině Věrný pes, ztratil důvěru odbojářů (zjistili, že tajil své původní jméno) a musel být stažen z činnosti. ABS, f. Správa kontrarozvědky, I. díl (A 34), inv. j. 1786.

Josef Prchal

Foto: ABS

vetřít se do skupiny a jako celek v počtu 180 obviněných ji přivést do vězení (zatýkání hlavní skupiny v čele s Kokrdou v počtu 45 osob proběhlo 11. 11. 1953 a podle připraveného rozkazu, který stvrdil tehdejší náměstek ministra národní bezpečnosti A. Prchal, mělo být zatčení provedeno ve stejný den a hodinu¹⁴). Z četných tzv. operativních plánů, schvalovaných většinou na úrovni vedení ministerstva národní bezpečnosti,¹⁵ snadno poznáme, jak obtížné bylo pro agenty StB získat důvěru odbojářů, kteří je poté nechtěně informovali o činnosti i plánovaných záměrech, většinou tak, že je agenti obratně zavedli do připravených míst, kde pak jejich výpověď nahrávali. Také zmíněným agentům ve skupině Legie svobody trvalo, než

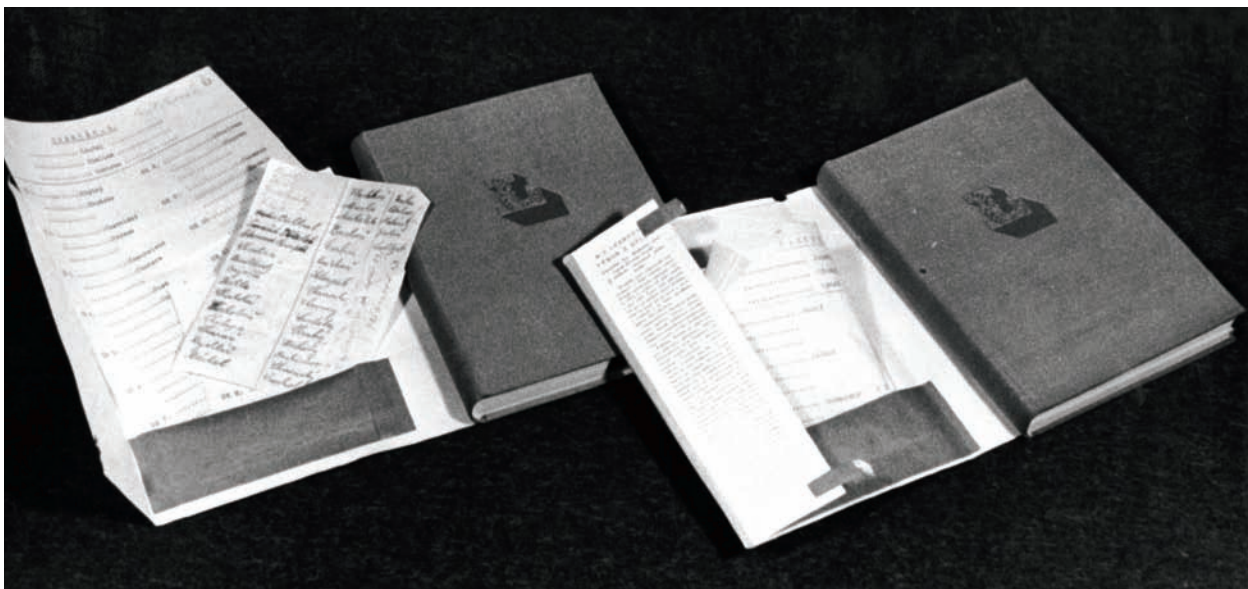
došli k cíli – odbojáři na nich chtěli, aby prokázali svou důvěryhodnost kontakty se zahraničním vysíláním (agenti většinou tvrdili, že přišli ze zahraničí a honosili se kontakty s ním), většinou požadovali, aby v určený přesný čas bylo vysíláno jisté heslo – to jim stačilo. StB za tímto účelem připravila celou operaci: od 10. 10. 1953 týden silně rušila vysílání Hlasu Ameriky, ale volnou nechala jednu frekvenci pro večerní vysílání od 21 do 21.30 hod., ve zdůvodnění stálo, aby si na ni odbojáři zvykli. Vedení Legie svobody bylo důvěrně upozorněno, že jimi žádané heslo bude vysíláno v tomto týdnu, a StB to provedla tak, že do vysílání, slyšitelného v Praze, Modřanech a Kolíně, její technické oddělení „vsunulo“ (jak to pro-

vedli, uvedeno není) žádané heslo. V Chomutově a okolí, kde to zřejmě technicky nedokázali provést, rozhodli, že se týden bude každý večer v celé oblasti vypínat elektrický proud, a jinde Hlas Ameriky všemi možnými prostředky rušili.

Povedlo se jim, že heslo slyšel na vlastní uši Kokrda a jeho spolupracovníci, takže byl nyní ochoten podat podrobnější informace. Hned po vysílání hesla byl upozorněn, že ho navštíví člen americké rozvědky (to byl další agent „Honza“), který ho požádá o informace a jemuž též může sdělit, co by Legie svobody mohla potřebovat. Tento agent jakoby vyhledal (stále přesně podle operativního plánu) ráno 21. 10. Kokrdu, když šel do práce, a předal mu šest otázek, na

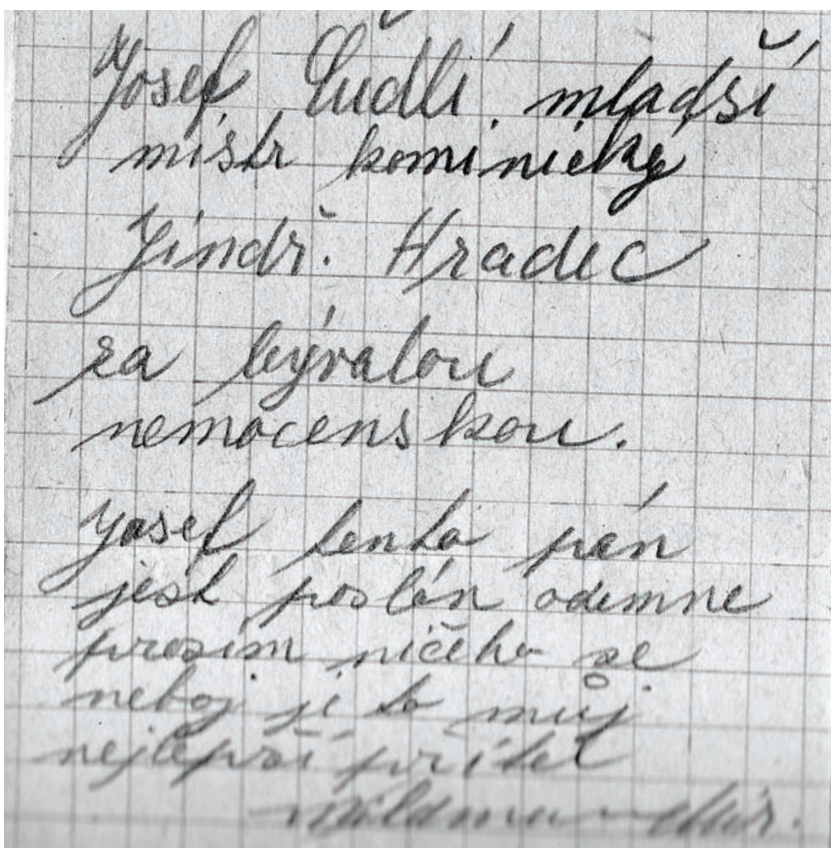
14 Přichystáno mělo být 115 orgánů a jako záloha dalších 20 orgánů – čili přibližně tři na jednoho, 35 osobních aut a v záloze dalších 10 osobních aut a jedno nákladní a také 45 cel, do nichž mělo zároveň nastoupit 15 agenturních vězeňských spolupracovníků StB, z nich jedna žena.

15 Tyto operativní plány, z nichž celý text vychází, jsou soustředěny v ABS, f. MV-H, svazek a. č. H-216, akce Josef, s. 70n. První operativní plán vypracoval náčelník pražské KS StB mjr. Ant. Kratina a 30. 7. 1953 ho schválil náměstek ministra bezpečnosti A. Prchal (má sedm stran a dalších šest stran dodatku). Je zajímavý v tom, že prakticky instruuje každého agenta, pro všechny pak stanoví povinnost získat maximální přehled o činnosti organizace (rozsah činnosti, počet skupin, úkryty, technické prostředky aj.), schůzky řídit vysílačkou a všechny výpovědi pokud možno nahrávat. Poslední je Technický plán realizace akce Josef z 10. 11. 1953 (tamtéž, s. 163n.).

Do svazků Výběru z díla M. J. Lermontova ukrýval Miloslav Novák organizační tabulky DAAKU

Foto: ABS

„Průkaz spolehlivosti“. Lístek psaný Stanislavem Cábou měl svému doručiteli zaručit důvěru na místě určení.

Foto: ABS

něž bude chtít ústní odpověď. Nebylo už těžké zorganizovat schůzku agenta „Honzy“ s Kokrdou v tajném bytě, kde Kokrda nechtěně informoval podle svého přesvědčení člena americké rozvědky, ve skutečnosti ale StB o plánech odbojové skupiny; schůzka se konala 5. 11. a už 6. 11. mělo vedení akce „Josef“ na stole přeepsanou Kokrdovu výpověď. Je jisté, že je doslova vydělala. Vedení ministerstva iniciovalo prakticky okamžitě poradu všech zainteresovaných na 10. 11. a na ní se rozhodlo o okamžitém zatýkání a likvidaci skupiny. O zatýkání 11. 11. jsme se už zmiňovali.

Soud je soudil rychle, hned v únoru (17.–19. 2.) 1954 se uskutečnil tajný proces s hlavní skupinou Kokrda a spol. před vojenským kolegiem Nejvyššího soudu (předseda senátu JUDr. Štěpán Flajzar). Kokrda i Novák dostali doživotí, Cába 25 let odnětí svobody, s těžkými tresty odešlo i dalších třináct obžalovaných (nejnižším trestem bylo 15 let vězení). Veškeré jmění obžalovaných propadlo státu, Kokrda a M. Novák ztratili občanská práva *navždy*, všichni ostatní na 10 let. Poté byly organizovány následné procesy, jen v ústeckém kraji, který byl ovšem

V prvním verši rachotit
musí traktor nový,
v druhém koukej chválu vzdát
bohu Stalinovi,
v třetím soustruh opěvuj
velebnými slovy,
v čtvrtém čest a chválu vzdej
vůdci Gottwaldovi.

Po soustruhu opěvuj
vstřícné plánování,
potom, jak lid korejský
hrdinně se brání,
jak náš občan veškerý
nemá nikde stání,
že chce schůze, brigády,
už i místo spaní.

Také nesmíš prověrky
ponechat stranou,
z ostatních pak skvělostí
dost máš na vybranou:
veleb, jak se z lenochů
úderníci stanou,
a jak mládež buduje
zemi milovanou.

Ze zbrojovek vypouštěj
holubičky míru,
zastři pravé úmysly
rudých kanonýrů;
chval, jak lid má nezdolnou
v lepší zítřky víru,
jak je šťasten pod botou
vládních mušketýrů.

Pěj, že Kléma velký muž,
že má pod čepicí,
také musíš o Martě
mnoho chvály říci,
dokazuj, že tělesem
pět metrů zvici
možno vhodně ozdobit
novou pohlednici.

Pěj, jak novým duchem jsou
naplněny školy,
pomlč, že z nich vycházejí
budou samí volí,
neboť dnes je vyškolit
možno kohokoli,
jen když mele marxismus,
až ho huba bolí.

(...)

Ráno, večer, v poledne
opěvuj řád nový,
v předposledním verši vzdej
chválu Stalinovi,
v posledním pak provolej
slávu Gottwaldovi,
aniž v chvále ostatních
budeš šetřit slovy.

A až všechno budeš mít
pěkně na papíru,
nech si mezi řádečky
všude malou škvíru,
kdyby ti chcíp do toho
někdo z bohatýrů,
abys mu moh devotně
políbiti...

Pravděpodobným autorem všech přibližně 30 básní uložených ve spisech je Rudolf Mertlík, to se ve spisech nikde nedočteme. Citované básně jsou uloženy v ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, 8. část, podsvazky č. 1 a 2 (první dvě v osobním spise Karla Žitného a třetí v osobním spise Jaroslavy Staré).

z hlediska organizace Legie Svobody nejpokročilejší, bylo těchto procesů šest, odsouzeno v nich bylo 49 osob k celkovému trestu 462 a půl roku odnětí svobody.¹⁶ Mnozí z odsouzených přibližně od začátku 60. let minulého století podávali žádosti o přešetření svých případů a různě se odvolávali. Cába byl také z těch, kteří od poloviny 60. let žádali o obnovu procesního řízení a protestovali proti regulérnosti vyšetřování, soudu i rozsudku. První stížnost podal již v září 1964 ve Valdicích a pak ještě několikrát, většinou byl odmítnut. vojenské kolegium Nejvyššího soudu zasedlo k této záležitosti dvakrát v roce 1967 a na neveřejných zasedáních všechny stížnosti Cábovy i svědectví jeho kolegů odmítlo. Cába se hájil originálně (ještě dnes s povděkem vzpomíná na odvahu svých obhájkyň), připustil aktivní činnost ve volbách do národních výborů v roce 1954 a snahu přivést do vedení státní správy nové lidi, prokazoval, že z bývalých předsedů okresních národních výborů z komunistické líhně byli dva konfidenty Gestapa a jeden aktivním členem Ligy proti bolševismu a jiná šance, jak je zbavit funkcí, než aktivní činností v předvolební kampani nebyla. Hlavní stížností odsouzených byla ovšem přímá účast agentů StB na činnosti skupiny přibližně od poloviny roku 1953. Soud ale všechna tvrzení odsouzených odmítl, dokazoval, že agenti jen monitorovali činnost této skupiny,

„Hladová koruna“ Otakara Křenka zesměšňující socialistické ekonomické poměry

Foto: ABS

a měli dokonce údajně zákaz ji nějak aktivněji podporovat.¹⁷

Četba tak velkého množství výslechových protokolů (někteří obvinění

absolvovali více než deset několika-hodinových výsledků a podepisovali mnohastránkové protokoly) není ničím příjemným. Převažují většinou

16 Následné procesy v ústeckém kraji zpracovala HONZÍKOVÁ, Miluše: *Politické procesy 50. let – krajský soud v Ústí n. Labe 1953–1954*. Diplomová práce na katedře historie PF Technické univerzity v Liberci. Liberec 2006, s. 63n. Šlo o tyto procesy: Jan Matias a spol. (hlavní obžalovaný dostal 18 let odnětí svobody), Ervín Kovář a spol. (14 let), Jiří Vrba a spol. (11 let, ale členové jeho skupiny Jiří Krotký, Václav Černý a Augustin Rottenberg dostali 14 let), Erich Fišer a spol. (12 let), Zdeněk Procházka a spol. (10 let) a Jan Křinecký a spol. (6 let). Většina odsouzených byla propuštěna na amnestii v roce 1960, posledním byl Josef Ondráček, který byl propuštěn na amnestii 9. 5. 1962.

17 Žádosti o obnovu procesu se množily koncem 60. let. Takovou žádost podal např. i Josef Válek, bývalý kpt. ČSA, který byl odsouzen na pouhé 4 roky, z nichž si dva odseděl, a 3. 1. 1956 byl propuštěn na amnestii prezidenta z roku 1955, byl však i nadále občanem druhé kategorie. Stěžoval si hlavně na protizákonný způsob výsledků a psychologický nátlak (v cele *ve dne v noci* slyšel z vysílače nářek své mučené ženy a svých týraných dětí). Inspekce MV sice protizákonnost potvrdila, ale soudní řízení se prodlužovalo, až v roce 1975 byly jeho požadavky odmítnuty. ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2251 MV, 1. část, s. 140n. Žádost o obnovu procesu a rehabilitaci podal i B. Kokrda (v roce 1968), ale po pěti letech ji vzal zpět se zdůvodněním, že většina svědků, které chtěl uvádět, již nežije. Tamtéž, s. 143. Ohledně agentů StB, jejichž činnost ve skupině byla příznána, bylo soudní rozhodnutí z 30. 1. 1975 jednoznačné: námitky se zamítají, šlo o jednu z forem likvidace protistátní činnosti a nelze jí vytýkat něco protizákonného. Tamtéž, s. 148.

Věra Šléglová

Foto: ABS

omluvy, najdeme zde také „lítost“ nad svými činy (občas si můžeme přečíst i prohlášení typu: skláním se před velikostí KSČ), nejčastější je bagatelizace a zapírání, vyšetřovatelé kromě svědectví kolegů obviněných nepředkládali soudu žádné důkazy. Naprostá většina však neporušila zásady svého chování i charakteru, většinou zapírali do poslední chvíle a některá svědectví kolegů, jistě vynucená, prostě odmítali. Takovým příkladem může být Věra Šléglová, původně aranžérka, která v době zatčení pracovala jako dělnice ve vršovickém závodě Tesly Praha; v odbojové skupině působila jako spojka a z tohoto důvodu se stýkala i s některými agenty StB, aniž by o tom měla tušení, přesto odmítala jednoznačně podat vůči svým kolegům odbojářům křivé svědectví. Na přímý dotaz vyšetřovatele se o nich vyjádřila: *Všechny osoby, které jsem jmenovala a se kterými jsem*

se stýkala, jsou čestní lidé a upřímní. Nikdy jsem se nepřesvědčila, že by mne někdy obelhali... Také si dovolila odmítnout odpověď na celou řadu otázek a nepřímo tak donutila vyšetřovatele nstržm. Bláhu, aby ukončil výslech. Stalo se tak po prohlášení V. Šléglové: *Odmítám odpovídat na otázku. Chci být ze své činnosti usvědčována.*¹⁸

Těch, kteří odmítali vypovídat, byla ovšem celá řada. Naprosto výjimečným případem je Stanislav Cába, který se nesklonil ani ve vězení či v pracovních táborech, vždy a všude se snažil, prakticky až do poloviny 70. let, dělat maximum možného proti komunistickému režimu. Je pravda, že byl postaven před další soud jako vězeň na šachtě Rovnost a 17. 5. 1961 odsouzen Krajským soudem v Plzni (prokurátorkou byla Ludmila Brožová) za údajné rozšiřování nepřátelských zpráv (spoluodsouzený civilní zaměstnanec Jiří Pilný prý přinášel napsané hlavní

zprávy Svobodné Evropy a po přečtení v příležitostném kolektivu vězňů je Cába pravidelně komentoval) a za hledání ilegálního spojení se Západem. StB ho sledovala i po propuštění *pro podezření z obnovení nepřátelské činnosti a příprav k aktivnímu odporu* až do roku 1984, kdy jeho svazek dočasně ukončila a přeřadila ho z II. do III. kategorie nebezpečnosti.¹⁹

V archivních materiálech je také dopis syna zatčeného Josefa Prchala, v němž pisatel 9. 12. 1953 žádá KS StB v Praze, Bartolomějská ulice, aby mu jeho zajištěný otec (vězeň č. 724) poslal plnou moc k vyzvednutí jeho starobního důchodu za prosinec 1953 pro potřeby rodiny, a podepsal se jako studující. Jak byla žádost vyřízena, ze spisů nevyplývá, ale je k němu přičiněna nepodepsaná, ručně psaná poznámka: *Vyrozumět školu, aby syn byl jako reakční živel vyloučen ze studii.*²⁰

18 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, 8. část, podsvazek 1, s. 55–59 (citáty jsou ze s. 56 a 59).

19 ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – České Budějovice (CB-KR), a. č. 2323 ČB, osobní svazek Stanislav Cába, a dále f. Vyšetřovací spisy – Plzeň (PL-V), vyšetřovací spis a. č. V-2066 Plzeň. Zde je jediný důkaz Cábovy činnosti, jím ručně psaný leták, který přepsala na stroji nstrážm. Hortvíková. Je dvoustránkový a my si uvedeme jen první a poslední větu: *Občané! Českoslovenští komunisté, poslušni vykonavatelé zločinné cizácké vůle, připravují vám všem bez rozdílu těžký úděl otroka, sloužícího bez jediného náznaku odporu zájmům státu, prodaného se vším všudy bolševické Moskvě ... Aby jste byli uchráněni možných nepřijemností se strany StB, odevzdejte ihned po přečtení tento dopis osobně nejbližší stanici SNB, nebo v úřadovně StB, či na NV.*

20 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2292 MV, 8. část, podsvazky 1 a 2, s. 65.

František Werner

Foto: ABS

Rudolf Mertlík

Foto: ABS

Také další dopis, tentokrát přímo ministerstvu vnitra, stojí za ocitování. Psala ho manželka zatčeného odbojáře, Anežka Wernerová z Prahy-Žižkova, dne 31. 12. 1953 a osobně ho doručila do ministerské podatelny. Uvádíme ho v plném znění: *Žádám o sdělení, kde se nachází můj manžel František Werner, nar. 19. 5. 1910 ve Vokovicích. Můj manžel byl zaměstnán v Praze XII, Uruquajská 3 v družstvu malířů. Dne 14. 12. 1953*

*čekali na manžela před budovou, kde jest zaměstnán, dva orgánové SNB a odvedli ho neznámo mně kam. Od zatčení uplynulo již 18 dní a do dnešního dne jsem neobdržela žádné vyrozumění. Obracím se proto na ministerstvo vnitra, aby mně zjistilo, kde se manžel nachází, a zprávu mně zaslalo na níže uvedenou adresu. Též žádám, aby mně byl s manželem povolen písemný styk. Anežka Wernerová.*²¹ Ani v tomto případě ze spisů

nevyčteme žádné řešení, úřady zřejmě takové starosti lidí přecházely mlčením.

Je jisté, že Legie Svobody – DAAK byla široce rozvětvená odbojová skupina, která si kladla náročné cíle soustředit a sjednotit všechny protikomunistické síly především doma, ale také za hranicemi. Aktivity stovek těchto odbojářů zasluhují nejvyšší ocenění i úctu. Rozhodně by neměly upadnout v zapomnění. pd

²¹ Tamtéž, s. 105. Dopis podobného obsahu napsal i jeho zaměstnavatel, družstvo malířů, psalo se v něm, že F. Werner je pro družstvo nepostradatelný jako vysoce kvalifikovaný pracovník, za něhož nemají v družstvu náhradu.